

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARINING MAQSAD VA VAZIFALARI HAMDA TA'LIM SAMARADORLIGINI TAKOMILLASHTIRISH

Andijon viloyati Marhamat tumani 28-sonli DMTT tarbiyachisi

Dushanbekova Aziza Olimjonovna

Annotatsiya: *ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tizimining maqsad va vazifalari va ta'lim tizimini yanda takomillashtirish haqida aytib o'tilgan.*

Kalit so'zlar: *ta'lim jarayoni, samaradorlik, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, kommunikativ va ijodiy kompetensiyalar, milliy, umuminsoniy qadriyatlar.*

Bog'cha yoshidagi bolalarning o'yinlari atrofdagi narsa va xodisalarni bilish quroli bo'lish bilan birga yuksak ijtimoiy ahamiyatga ham ega. Boshqacharoq qilib aytganda, uyin qudratli tarbiya qurolidir. Bolalarning uyinlari orkali ularda ijtimoiy foydali, ya'ni yuksak insoniy hislatlarni tarbiyalash mumkin. Bundan tashqari, agarda biz bolalarning uyini faoliyatlarini tashkaridan kuzatsak, uyin jarayonida ularning barcha shaxsiy hislatlari(kimning nimaga ko'proq qiziqishi, qobiliyati, irodasi temperamenti yaqqol namoyon bo'lishini ko'ramiz. Pedagogik hamkorlikning asosiy holatlari-ta'limga tarbiyachi va tarbiyalanuvchining o'zaro ijodiy hamkorligi sifatida munosabat; majburlamasdan o'qitish; qiyin maqsad g'oyasi (tarbiyalanuvchining oldiga murakkab maqsad qo'yiladi va uni yengib o'tishiga ishonch hissi singdiriladi); tayanchdan foydalanish (tayanch signallar); o'z-o'zini tahlil qilish (tarbiyalanuvchilar faoliyati natijalarini yakka tartibda va jamoa bo'lib muhokama qilish); erkin tanlov (tarbiyachi tomonidan ixtiyoriy ravishda tarbiyalanuvchilarning o'quv dasturini yaxshiroq o'zlashtirishlarini maqsad sifatida belgilab o'qitish vaqtini tanlashi); guruhning intellektual foni (o'qitishning mazkur bosqichida ahamiyatli hayotiy maqsadlarni qo'yish va tarbiyalanuvchilar tomonidan dasturga nisbatan kengroq bilimlar egallash); shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, tarbiyachi va ota-onalar hamkorligi. O'zbekiston Respublikasi

Prezidentining 30.09.2024 yildagi PF-152-son “Maktabgacha ta’lim tizimi sifati va samaradorligini yanada oshirish bo’yicha qo’shimcha chora-tadbirlar to’g’risida”gi Farmoni qabul qilindi. Maktabgacha ta’lim va umumiy o’rta ta’limning uzluksizligi va uzviyligini ta’minlash, maktabgacha ta’lim sifati va samaradorligini yanada oshirish, sohada faoliyat yuritayotgan xususiy sektor vakillarini rag’batlantirish va qo’llab-quvvatlash, ta’lim jarayoniga innovatsiyalarni, ilg’or pedagogik va raqamli texnologiyalarni keng joriy etish maqsadida:

1. Maktabgacha va maktab ta’lim vazirligining:

a) maktabgacha ta’limning davlat ta’lim dasturi doirasida:

kichik va o’rta guruhlardagi bolalarda kognitiv, psixomotor va ijtimoiy ko’nikmalarni rivojlantirishga;

katta va maktabga tayyorlov guruhlaridagi bolalarda bilim olish, kommunikativ va ijodiy kompetensiyalarni shakllantirishga qaratilgan o’quv-metodik materiallarni ishlab chiqish;

b) 2026/2027 o’quv yilidan boshlab:

maktabgacha ta’lim tashkilotlari tomonidan Maktabgacha ta’limni boshqarish axborot tizimida bolaning rivojlanish xaritasini yuritish amaliyotini joriy qilish;

maktabga tayyorlov guruhlarini tamomlagan bolalarga ularning rivojlanish xaritasi asosida bir yillik maktabga tayyorlovdan o’tganlik haqida elektron sertifikat berishni yo’lga qo’yish to’g’risidagi takliflari ma’qullansin.

2. Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligi 2025-yil 1-avgustga qadar:

maktabgacha ta’limning davlat ta’lim dasturini xalqaro standartlar asosida takomillashtirsin;

maktabga tayyorlov guruhlari va boshlang’ich ta’lim o’quv dasturlarining o’zaro uzviyligi va muvofiqligini ta’minlansin;

maktabgacha ta’limning davlat ta’lim dasturi doirasida ishlab chiqilgan elektron resurslar, audiovizual mahsulotlar va o’quv-metodik materiallarni Maktabgacha ta’limni boshqarish axborot tizimida joylashtirsin hamda ushbu materiallardan erkin va bepul foydalanish imkoniyatini yaratsin;

Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi tizimidagi nashriyot tashkilotlariga yuridik va jismoniy shaxslarga ularning buyurtmasiga asosan maktabgacha ta'limning davlat ta'lim dasturi doirasida ishlab chiqilgan bolalar adabiyotlari, o'quv-metodik va didaktik materiallarni chop etish va yetkazib berish bo'yicha pullik xizmatlarni ko'rsatishga ruxsat etilsin;

Maktabgacha ta'lim uzluksiz ta'limning boshlang'ich bo'g'ini hisoblanadi. U tarbiyalanuvchi shaxsini sog'lom va yetuk, maktabda o'qishga qiziqishni shakllantirish maqsadini ko'zlagan holda, olti-yetti yoshgacha oilada hamda davlat va nodavlat maktabgacha ta'lim muassasalarida olib boriladi. Maktabgacha ta'limning maqsad va vazifalarini tatbiq etishda jamoat va homiy tashkilotlari, mahalla, xalqaro fondlar faol ishtirok etadilar. Maktabgacha ta'lim-tarbiyalanuvchining individual va yosh xususiyatlarini inobatga olgan holda uning jismoniy va psixik rivojlanishini ta'minlovchi, uni uzluksiz ta'limning keyingi bosqichi - maktabga borishiga zamin yaratuvchi, har tomonlama maqsadli yo'naltirilgan ta'lim va tarbiya jarayonidir. Maktabgacha ta'lim o'zining shakl va usullaridan qat'iy nazar quyidagi vazifalarni bajarishi lozim:

- tarbiyalanuvchilarning jismoniy va psixik sog'ligini mustahkamlash; tarbiyalanuvchilarni milliy, umuminsoniy, qadimiy va madaniy qadriyatlarga jalb etish;
- tarbiyalanuvchining aqliy, intellektual salohiyatini rivojlantirish;
- milliy an'analar va udumlar asosida yuksak ahloqiy va ma'naviy sifatlarni shakllantirish;
- tarbiyalanuvchilarni tizimli va maqsadli ravishda maktabda ta'lim olishga tayyorlash, ularning individual xususiyatlari va iqtidorini rivojlantirish.

Yuqorida bayon etilganlar shunga guvohlik beradiki, O'zbekiston Respublikasidagi maktabgacha ta'lim tizimi tarbiyalanuvchining individual xususiyatlarini inobatga olgan holda, davlat va jamiyat talablariga binoan har tomonlama rivojlantirilishini ta'minlashi lozim. Maktabgacha yoshning xususiyati shundan iboratki, ushbu davrda aynan umumiy rivojlanish ta'minlanadi, natijada kelajakda har qanday ijtimoiy

bilim, malaka, ko'nikma va faoliyatning turli ko'rinishlarini egallash uchun poydevor yaratiladi. Ta'lim jarayoni tarbiyalanuvchi shaxsiga yo'naltirilganligidan kelib chiqib, maktabgacha yoshdagi tarbiyalanuvchilarning ta'lim-tarbiyasi shaxsning rivojlanishida ijodiy va insonparvarlik tamoyillariga asoslangan holda ta'lim-tarbiyaning usul va uslublari tizimidan tashkil topgan hamkorlik pedagogikasi tamoyillariga tayanib amalga oshirilishi lozim. Ta'limning natijalari tarbiyalanuvchida hozirjavoblik, mehribonlik, muloqotchanlik, rostgo'ylik, haqiqatparvarlik, maqsad sari intilish, tashabbuskorlik, dadillik, tashkilotchilik, mehnatsevarlik, javobgarlikni his qilish, ziyraklik, vazminlik, mardlik, mustaqillik, ishchanlik, kuzatuvchanlik, topqirlik kabi shaxsiy fazilatlarining o'zgarishida namoyon bo'ladi. Ta'lim orqali inson va fuqaroning zamonaviy jamiyatga takomillashuvi hamda har tomonlama kirishuvi (qorishib ketishi) ta'minlanadi; zamonaviy bilimlar darajasiga mos keluvchi dunyo tasviri shakllanadi; dunyo darajasiga mos keluvchi shaxsning milliy va dunyoviy madaniyatga integratsiyasini zamin tayyorlovchi jamiyatning umumiy va professional madaniyati vujudga keladi; jamiyatning milliy kadrlar salohiyati ishlab chiqiladi va rivojlantiriladi. Maktabgacha ta'lim jarayonida tarbiyalanuvchiga ta'lim-tarbiya berishda shaxsiga yo'naltirigan ta'lim Maktabgacha ta'lim jarayonida tarbiyalanuvchiga ta'lim-tarbiya berishda shaxsiga yo'naltirigan ta'lim modeli ustuvor sanaladi. Shaxsiga ongli yondashishning maqsadi-shaxsni rivojlantirish, uni berilgan standart va bosim ostida "o'zgartirish emas", balki "uni qanday bo'lsa, shundayligicha qabul qilish"dir. Shaxsiy yondashuv ta'lim jarayoni ishtirokchilarining shaxsiy majburiyatlarini rivojlantirish va to'liq namoyon qilish uchun sharoit yaratishni ko'zlaydi. Shaxsiy majburiyatlar - bu shaxs tomonidan "shaxs bo'lish" ijtimoiy buyurtmasini tatbiq etuvchi ma'lum fazilatlarining namoyon etilishidir. Pedagog tomonidan qadriyatlar orasida yo'nalishini aniqlash uning kasbiy faoliyatini belgilaydi. **Shaxsiga yondashuv** pedagog va tarbiyalanuvchiga o'zini shaxs sifatida his qilishiga, ularning imkoniyatlarini aniqlash va namoyon etishga, o'zini anglab yetishga, jamiyat tomonidan amalga oshirilishi mumkin bo'lgan o'z-o'zini anglash, o'z-o'ziga ishonish va o'zini kashf qilish usullariga imkon yaratadi. Maktabgacha yoshda

tarbiyalanuvchi buyumlarning alohida yuzaki xususiyatlarini qabul qilishning yuqori cho‘qqilarini egallaydi, ko‘rgazmali shakldagi amaliy va aqliy vazifalarning yechimini topadi. Lekin tarbiyalanuvchi hali buyumlarning ko‘rinishiga ahamiyatsiz bo‘ladi. Bu tabiiy hol chunki buyumlar uning uchun mavjuddir va ular tarbiyalanuvchini faqat amaliy va aqliy faoliyat ob'ekti sifatida qiziqtiradi. Maktabgacha yoshdagi tarbiyalanuvchi buyumlarning mohiyatini emas, balki ularning tashqi ko‘rinishi va ishlatilishiga qarab ish tutadi. Buyumlarning bizlarga qanday ko‘rinishi bilan mohiyati o‘rtasida katta farq bor. Buyumlarning mohiyati yuzaki emas, u shaxsiy tajriba orqasida yuzaga kelmaydi, to‘g‘ridan-to‘g‘ri qabul qilinmaydi. U ijtimoiy tashkillashtirilgan o‘quv – dunyoni ilmiy anglash orqali kashf etiladi. Tubdan o‘zgartirilgan o‘qitish – tarbiyalanuvchi va pedagogning hamkorlikdagi tubdan o‘zgartirilgan (ko‘rgazmali-rivojlantiruvchi) pedagog va tarbiyalanuvchi shaxsini mustaqil tarbiyalashga yo‘naltirilgan faoliyati, qaysiki shaxsiy mazmunni hayotiy bo‘shliqda qimmatli ahamiyatga ega bo‘lgan, pedagog va tarbiyalanuvchining universallashtirilgan tizimi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI.

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 30.09.2024 yildagi PF-152-son
2. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni (yangi tahriri), 2020.
3. Maktabgacha ta’lim tizimini tubdan takomillashtirish choratadbirlari to‘g‘risida O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori. 09.09.2017 y. PQ-3261-son
4. O‘zbekiston respublikasi maktabgacha ta’lim tizimini 2030- yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida - T.:2019- y.
5. Maktabgacha ta’lim tashkilotlari faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida – O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining Qarori 391-sonli qarori T.:2019-y